

HUIS VOOR
KLOKKENLUIDERS

Huis voor Klokkenluiders
Muzenstraat 89
2511 WB Den Haag

Postbus 85680
2508 CJ Den Haag

Telefoon: 088 - 1331000
www.huisvoorklokkenluiders.nl
contact@huisvoorklokkenluiders.nl

De Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-
Generaal

Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Den Haag, 23 oktober 2024

Onderwerp: stand van zaken Huis voor Klokkenluiders

Geachte heer Bosma,

Op 17 maart jl. ontving uw Kamer het jaarverslag 2023 van het Huis voor Klokkenluiders (hierna het Huis). Met deze brief informeer ik u graag over de ontwikkelingen in en om het Huis in 2024 tot nu toe.

Misstanden die ons allemaal raken veilig en effectief kunnen melden. Dat is het doel van de Wet bescherming klokkenluiders. Het Huis werkt aan het grote algemene belang van een veilige meldcultuur, integriteitssystemen in organisaties en de naleving van de wet.

2024 staat voor het Huis vooral in het teken van de verdere uitwerking van de Wet bescherming klokkenluiders (Wbk), die op 18 februari 2023 in werking trad. Het aantal werknemers met een vermoeden van een misstand, dat het Huis benadert voor advies blijft toenemen. We zien een flinke toename van het aantal werkgevers dat vragen had over verplichtstellingen vanuit de Wbk, zoals het inrichten van een veilige meldprocedure. Ook ontving het Huis veel vragen over het doen van intern onderzoek. In 2024 is gestart met juridische bijstand en uitbreiding van psychosociale ondersteuning voor klokkenluiders. Daarnaast is op 11 april de samenwerking met de bevoegde autoriteiten vastgelegd in een samenwerkingsprotocol. Het samenbrengen van relevante partijen uit de publieke, private en semipublieke sector, draagt bij aan het gesprek over integere arbeidsrelaties en een veilig meldklimaat.

Amendement Leijten

Het Huis bereidt zich voor op de handhavings- en sanctiebevoegdheid die het door het amendement Leijten heeft gekregen. Bij dat amendement heeft de Tweede Kamer in december 2022 het Huis de bevoegdheid gegeven om werkgevers te sanctioneren als zij 1) geen verplicht intern meldkanaal in hun organisaties hebben bij meer dan 50 werknemers, 2) melders benadelen vanwege hun melding en 3) aanbevelingen van de afdeling Onderzoek van het Huis niet opvolgen. Dit amendement werd met brede steun aangenomen en daarmee onderdeel van de wet, maar is nog niet in werking getreden, omdat daarvoor uitvoeringsregelingen nodig zijn.

Bevoegde autoriteiten

Het Huis neemt een centrale rol in binnen het netwerk van bevoegde autoriteiten die een extern meldkanaal hebben. Het Huis informeert, coördineert en rapporteert over Wbk-gerelateerde zaken. In 2024 heeft het Huis voor het eerst namens alle bevoegde autoriteiten via BZK gerapporteerd aan de Europese Commissie over meldingen m.b.t. inbreuken op het Unierecht. In 2025 breidt het Huis dit uit naar alle klokkenluidersmeldingen, zoals bedoeld in de Wbk.

Het Huis heeft een aantal autoriteiten en inspecties, die onderzoekswerk van min of meer gelijke aard doen betrokken in een traject met de Nederlandse School voor Openbaar Bestuur (NSOB). Het Huis deed aanpassingen waarmee het de toegankelijkheid van zijn onderzoeksrapporten wil vergroten, zoals een publiekssamenvatting.

Juridische en psychosociale ondersteuning

Werknemers ervaren nog te vaak benadeling vanwege het doen van een melding. Zij dragen de gevolgen van een melding die de samenleving aangaat. De gevolgen zijn vaak verstrekkend en langdurig. Per 1 februari 2024 is de door BZK gefinancierde regeling 'Rechtsbijstand voor klokkenluiders' in werking getreden. De Raad voor Rechtsbijstand verzorgt de uitvoering van de regeling. De bijstand is kosteloos; er is geen vermogens- of inkomenstoets. De aanvraag en eerste toetsing loopt via het Huis, dat inmiddels 13 verwijzingsbrieven heeft verstuurd. De Raad heeft tot begin augustus 9 toevoegingen aan advocaten verstrekt.

Sinds september 2022 kunnen advieszoekers ook gebruik maken van psychosociale ondersteuning via Slachtofferhulp Nederland (SHN). Inmiddels hebben 22 personen (tot september 2024) hiervan gebruik gemaakt. Daarnaast is het Huis gestart met twee kleinschalige pilots op het gebied van stressreductie en professionele hulp door psychologen.

Contact met het Huis

Het Huis is (ook anoniem) telefonisch en per e-mail bereikbaar voor informatie en vragen. Tot eind september 2024 zijn er bijna 1600 contactmomenten geweest. We verwachten over heel 2024 een verdubbeling ten opzichte van 2023. Naast (potentiële) melders wordt het Huis ook benaderd door vertrouwenspersonen, advocaten, werkgevers, HR medewerkers, medewerkers van bevoegde autoriteiten en andere instanties in het werkveld.

Adviseren

Tussen januari en oktober 2024 ontving het Huis 339 nieuwe adviesverzoeken ten opzichte van 280 in dezelfde periode in 2023. In 13 van deze trajecten is er sprake van een zodanig gegrond vermoeden van een misstand met maatschappelijk belang, dat het Huis een langdurig adviestraject is aangegaan. 255 van de overige adviesverzoeken zijn

inmiddels afgesloten, omdat de melding door de adviesverzoeker én de werkgever – al dan niet door betrokkenheid van de Afdeling Advies - tot een goed einde was gebracht, de melder zelf zijn adviestraject beëindigde of het geen (werk-gerelateerd) vermoeden van een misstand betrof. Daarnaast liepen 111 adviesverzoeken van voorgaande jaren nog door in 2024. Hiervan zijn inmiddels 74 zaken afgesloten, waaronder 23 zaken waarin sprake was van een gegrond vermoeden van een misstand.

Adviesverzoeken hadden betrekking op vermoedens betreffende fraude, veiligheid op het gebied van materialen of naleving van voorschriften, omgang met persoonsgegevens, wetenschappelijke integriteit, aanbesteding en de kwaliteit van zorg of dienstverlening. In de gevallen waar geen sprake is van een vermoede misstand verwijst het Huis de adviesvrager zoveel mogelijk door naar personen of instanties die wel op hun hulpvraag zijn toegerust.

Een deel van de adviesverzoeken heeft daarnaast betrekking op sociale onveiligheid. Intimidatie en machtsmisbruik door leidinggevenden komen het meest voor, maar vermoedens gaan ook over racisme en discriminatie, pesten en sociale isolatie. Seksueel grensoverschrijdend gedrag komt in mindere mate in adviesverzoeken voor. Veel van de vermoedens over sociale onveiligheid kunnen niet aangemerkt worden als een klokkenluidersmelding, omdat ze van individuele aard zijn en het maatschappelijk belang ontbreekt. Voor deze adviesverzoekers is er lang niet altijd een goede verwijsmogelijkheid.

Adviesverzoekers komen uit zowel de publieke en semi-publieke als uit de private sector. Hoewel steeds meer mensen uit de private sector het Huis weten te vinden, zijn zij - gelet op het aantal werknemers t.o.v. de andere sectoren - nog ondervertegenwoordigd. Net als in 2023 komen veel adviesverzoekers uit de zorg, het onderwijs, de culturele sector en de overheid.

Maatwerk

Een maatwerktraject (een aanpak van het Huis, waarin Advies en Onderzoek samenwerken met toestemming van de melder) betreft situaties waarbij de inschatting is dat een interventie bij de werkgever door het Huis ofwel tot de-escalatie van het conflict tussen melder en werkgever leidt, ofwel een bijdrage levert aan het oplossen van de meldsituatie. In 2024 liepen zes maatwerkzaken, waarvan er vier zijn afgerond.

Onderzoeken

Het Huis (specifiek de afdeling Onderzoek) kan drie soorten onderzoek verrichten: naar inbreuken op Unierecht, naar de bejegening van een melder door de werkgever als gevolg van een misstandmelding en naar misstanden met maatschappelijk belang. Voor deze laatste categorie geldt dat er vrijwel altijd een gespecialiseerde instantie aangewezen is; het Huis verwijst daar zoveel mogelijk naar door.

Voorafgaand aan de start van een onderzoek voert het Huis een onderzoekstoets uit. Tijdens deze toets bepaalt het Huis of het verzoek tot een onderzoek moet leiden. Het Huis beoordeelt aan de hand van de informatie die de verzoeker verstrekt, of het bevoegd is, welke belang een onderzoek zou kunnen hebben en of een onderzoek uitvoerbaar is.

In 2024 werden meerdere onderzoekstoetsen uitgevoerd waarvan er op 30 september 2024 veertien (van elf verzoekers) waren afgerond. Alle verzoeken van voor 2024 zijn inmiddels afgerond. Deze leidden niet tot het instellen van een onderzoek. Redenen daarvoor waren onder meer het ontbreken van een maatschappelijk belang, het ontbreken van redelijke gronden voor het vermoeden van een misstand en/of het

ontbreken van een werkgerelateerde context. De verwachting is dat het Huis voor Klokkenluiders in heel 2024 ruim 30 onderzoekstoetsen afrondt.

Na de voortgangsbrief aan uw Kamer van 24 oktober 2023, rondde het Huis drie onderzoeken af. Het Huis publiceerde de betreffende onderzoeksrapporten in december 2023 en juli 2024. Inmiddels zijn alle lopende onderzoeken afgerond.

Het eerste rapport betrof een misstandonderzoek van het Huis bij een omgevingsdienst. Het Huis concludeerde dat er sprake was van onder meer schending van integriteits-, inkoop- en aanbestedingsregels bij de inhuur van medewerkers. Het Huis deed op grond van zijn wettelijke bevoegdheid een aanbeveling aan de omgevingsdienst, die hieraan in 2024 uitvoering gaf.¹

Het tweede en derde rapport betroffen bejegeningsonderzoeken bij een verpakkingsbedrijf en bij een uitzendbureau. Het Huis concludeerde dat beide bedrijven een productiemedewerker benadeelden, nadat deze intern melding deed van een vermoeden van een misstand (met betrekking tot schending van CAO-loonvoorwaarden).

Kennis & preventie

Volgens de Wbk zijn vanaf 17 december 2023 alle organisaties met meer dan 50 werknemers verplicht om een interne meldregeling te hebben. Vooral in het begin van 2024 ontving het Huis hier veel vragen over van werkgevers. Hier zijn het vooral werkgevers uit de private sector die het Huis weten te vinden (93), gevolgd door werkgevers uit de publieke (43) en semipublieke (27) sector.

De webpagina's over wet- en regelgeving en LinkedIn-berichten, met praktische brochures over 'de meldregeling' en 'aanspreken en aangesproken worden' behoren tot de meest geraadpleegde pagina's.

In 2024 heeft het Huis de handreiking over integriteitsmanagement voor het Mkb, dat eind 2023 is gepubliceerd, verder onder de aandacht gebracht. Omdat het Huis veel is benaderd door zorgorganisaties bereidt het Huis een handreiking over integriteitsmanagement voor, vooralsnog voor ziekenhuizen.

De brochure over intern onderzoek – een onderwerp dat veel media-aandacht krijgt - wordt op dit moment geüpdatet. Daarin wordt beschreven wat een organisatie moet doen bij een melding en hoe tot onderzoek overgegaan kan worden. Er wordt gekeken naar alle gerechtvaardigde belangen van alle betrokkenen bij een onderzoek, dus naast die van de melder ook van de betrokkene.

Veermanlezing

Op vrijdag 21 juni, in aanloop naar International Whistleblower Day, organiseerde het Huis de jaarlijkse Veermanlezing. Antropoloog Jitske Kramer ging daarbij in op de werking van groepsdynamiek en afwijkende opvattingen, zoals die van een klokkenluider. Anneke Westerlaken, voorzitter van Actiz, de branchevereniging voor werkgevers in de Verpleeg- en Thuiszorg en cabaretier Dolf Jansen reflecteerden op de lezing.

¹ Op grond van artikel 17c Wbk stuurt het Huis uw Kamer jaarlijks een overzicht van de aanbevelingen en de uitvoering daarvan. Het jaaroverzicht 2023 stuurde het Huis aan uw Kamer per brief van 18 januari 2024. In het jaaroverzicht 2024, dat het Huis aan uw Kamer stuurt in of omstreeks januari 2025, komt (de uitvoering van) de aanbeveling aan de omgevingsdienst inhoudelijk aan de orde.

De Integriteitswijzer

De 'IntegriteitsWijzer' is een online tool, die organisaties inzicht geeft in hun integriteitsbeleid. De tool is inmiddels 915 keer geraadpleegd door 575 unieke organisaties; 223 uit de private sector, 248 uit de publieke sector en 104 uit de semi-publieke sector.

Bescherming van de melder heeft nog veel aandacht

Het Huis ziet nog altijd dat meldingen niet als zodanig herkend worden door leidinggevendenden, waardoor er geen goede opvolging aan wordt gegeven en de melder niet beschermd wordt. In het merendeel van de trajecten waarin het Huis heeft vastgesteld dat het een vermoeden van een misstand betreft, ervaart de adviesverzoeker benadeling - vooral (dreigend) ontslag of het niet verlengen van een arbeidscontract - en is er sprake van een geschil met de werkgever. Het onderwerp 'klokkenluiden' of 'melden van misstanden' heeft dus nog steeds veel aandacht.

Het Huis voor Klokkenluiders blijft zich dan ook inzetten voor mensen die waardering én bescherming verdienen als ze op hun werk zaken zien die mogelijk fout zijn, die ons allen aangaan én hier hun vinger over durven op te steken.

Hoogachtend,

Wilbert Tomesen,
Voorzitter bestuur Huis voor Klokkenluiders